

TELİF HAKLARINDAN DOĞAN TALEP VE DAVALARDA ZAMANAŞIMI

*Mustafa ATEŞ**

GİRİŞ

Bir borç ilişkisinde alacaklı tarafın, kanunda öngörülen süre zarfında yerine getirmesi gereken edimi borçludan talep etmemesi hâlinde, artık onu ifaya icbar imkânını sona erdiren kuruma “zamanaşımı” denilir. Zamanaşımına uğrayan borç sona ermez ise de alacaklı, ifa etmemesi hâlinde borçluyu devletin yetkili organları marifetiyle ifaya zorlama imkânından yararlanamaz.

Zamanaşımı hem alacaklı hem de borçlu için borç ilişkisinden doğan talepler ve sorumluluklarda öngörülebilirliği sağlar. Alacaklıyı, sahip olduğu alacağı talep yetkisini kullanmayı zamana yaymaktan caydırır. Borçluyu ise belirli bir süre içinde talep edileceği düşüncesiyle borçlu olduğu edimi ifa noktasında hazırlık yapmaya iter. Bunun yanısıra borçlu alacağın talep edilip edilmeyeceğiyle ilgili belirsizliğin getirdiği stresten kurtulma imkânına sahip olur.

Zamanaşımı, mahiyeti itibarıyla bir hakkı sona erdiren bir sebep değildir. Sadece haktan kaynaklanan talep yetkisini kullanılamaz hâle getirir. Bu sebeple fikrî mülkiyet hukukunda haklar için öngörülen süreler ile zamanaşımı sürelerini birbirine karıştırmamak lazımdır. Zira telif haklarının da dahil olduğu fikrî mülkiyet haklarıyla ilgili süreler, talep

* Prof. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi [ORCID: 0000-0002-2401-5384].

hakkını sona erdiren süreler değil, hakların korunması yetkisini sona erdiren sürelerdir. Fikrî mülkiyet hakkına ilişkin süre sona erdiğinde, hakkın sahibi artık sözkonusu haktan yararlanmak isteyen kişileri, bundan men etme yetkisini kaybeder. Hakkın hukuken korunmasına hizmet eden hukukî imkânlardan yararlanamaz. O nedenle bu sürelere “koruma süresi” denilir.¹

Koruma süresi dolunca artık sahibinden izin almak zorunda kalmadan herkesin fikrî mülkiyet hakkından yararlanması mümkündür. Koruma süreleri mutlaklıdır. Taraflar sözleşmeyle bu süreleri değiştiremezler; uzatmaları, kısaltmaları ve kaldırmaları mümkün değildir. Bunların durması veya kesilmesi gibi durumlar sözkonusu değildir. Sürenin bitmiş olması vâkiası her zaman ve herkese karşı ileri sürülebilir. Bir davada koruma süresinin dolduğunun ileri sürülmesi gerekmez. Hâkim bunu re’sen dikkate almak zorundadır. Zira koruma süresi maddî hukuka dair bir itiraz sebebidir.

Makalenin konusunu, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) kapsamındaki telif haklarından doğan taleplerin ve sorumlulukların tâbi olduğu zamanaşımı teşkil etmektedir. Bu çerçevede diğer hukuk alanlarında olduğu gibi fikir ve sanat hukuku sahasındaki alacak hakları da ya sözleşmeden, ya haksız fiilden, ya sebepsiz zenginleşmeden veya kanundan doğar. Kaynağına bakılmaksızın alacak hakkı niteliği bulunan haklar zamanaşımına tâbidir. Bir eser sahibinin eseri üzerindeki malî hakların onun iradesi hilâfına başka kimseler tarafından kullanılması, haksız fiil teşkil eder. Eser sahibi ile mütecaviz arasında fikrî mahsul üzerindeki haklara matuf bu müdâhale sebebiyle bir borç ilişkisi kurulur ve bir alacak hakkı doğar. Keza eser üzerindeki hakların devri veya ruhsat sözleşmesi ile de taraflar arasında bir borç ilişkisi doğar. Bu ilişki kapsamında taraflar arasında alacak hakları dışında başka hak ve borçlar da bulunabilir.

İşbu makalede, konunun daha iyi anlaşılabilmesi için önce zamanaşımının anlamı, mahiyeti, şartları ve süreleriyle ilgili genel açıklamalara yer verilmiştir. Arkasından telif haklarından doğan talepler ve sorumluluklar

¹ Koruma süresi hususunda ayrıntı için bkz. **Mustafa Ateş**, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara 2003.

bakımından bunların kaynağına göre zamanaşımı biraz daha teferruatlı olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda zamanaşımı, hem özel hukuk kaynaklı talep ve davalar hem de ceza hukuku kaynaklı talep ve davalar bakımından irdelenmiştir.

I. GENEL OLARAK ZAMANAŞIMI

A. TARİFİ VE MAHİYETİ

Zamanaşımı, borcun doğumundan itibaren kanunda öngörülen sürenin bitiminden sonra borçlunun borcu ödemekten kaçınmasına imkân veren bir hukukî müessesedir. Alacağın zamanaşımına uğramış olması, borcu mutlak manada sona erdirmez; sadece alacağı zayıflatır. Zira kanunda öngörülen zamanaşımı süresi dolunca artık borçlu aslında sona ermiş olmayan borcunu alacaklıya ifadan kaçınma imkânı elde eder.

Alacaklının borçluyu dava yoluyla borcunu ödemeye icbar etme yetkisi sona erer. Zira zamanaşımı süresi dolunca borç sona ermemiş olmakla birlikte, alacaklının yargı yoluna başvurmak suretiyle alacağını elde etme yetkisi sona erer. O nedenle bu türden borçlara “eksik borç” denilmiştir. Ancak borçlu zamanaşımına rağmen edimi ifa ederse, borç ödenmiş olur. Bu şekilde yapılan ödeme, alacaklı bakımından sebepsiz zenginleşme sayılmayacağı gibi bağışlama da sayılmaz. Söz konusu ödemenin sebepsiz zenginleşme veya bağışlamanın iadesi şartlarına göre geri verilmesi istenemez.

Zamanaşımının ileri sürülmesi itiraz değil def’idir. O nedenle hâkim re’sen dikkate alamayacağı gibi, tespit etmiş olsa bile zamanaşımını hatırlatamaz. Zamanında dermeyer olunmadığı takdirde artık ileri sürülemez.

Kural olarak yalnızca alacak hakları zamanaşımına uğrar. Aynı haklar, kişilik hakları, yenilik doğuran haklar zamanaşımına uğramaz.² Fikrî mülkiyet hakları da zamanaşımına uğramayan haklardır. Telif, patent, tasarım, marka gibi hakların belirli bir süreyle mahdud olarak koruma-

² **Fikret Eren**, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyyet Bağı, Ankara 1985, 1435.

dan yararlanıyor olması, bunların zamanaşımına tâbi oldukları anlamına gelmez. Bu sebeple FSEK md. 26-27'de eser ve bağlantılı hak konuları üzerindeki mali haklar için öngörülen 70 yıllık koruma süresi hukukî mahiyeti itibarıyla zamanaşımı değildir.

Hukuk düzeni bu haklara aynî haklar gibi sınırsız bir himâye tanımış değildir. Bu 70 yıllık süre zarfında hukukî himâyeye mazhar olan haklar alacak hakkı değil, aynî hakka benzer mutlak haklardır. Eser veya bağlantılı hak sahibi, fikrî mahsul üzerinde aynî haklara benzer şekilde herkese karşı ileri sürülebilir mutlak hak ve yetkilere sahiptir. Koruma süresi dolunca artık malî nitelikteki bu hak ve yetkiler sona erer. Eser ve bağlantılı hak konusu üzerindeki menfaatlerden herkes yararlanma imkânı elde eder.

Belirtmek gerekir ki, fikrî mülkiyet hukukundaki koruma süreleri, bir hakkın devamıyla ilgilidir; süre bitince hak da bitmiş olur. Aslında koruma süresi dolan hakkın sona ermesinden değil, hak sahibinin üçüncü şahısları sözkonusu hakkı kullanmaktan men yetkisinin sona erdiğinden söz etmek daha doğru olur. Zira eser üzerindeki menfaatlerden artık herkes yararlanabilmekte olup, koruma süresi dolan eserin eser sahibinin yanısıra, isteyen herkes o haktan istifade edebilmektedir. Zamanaşımı ise hak sahibinin borç ilişkisinden doğan hakkını sona erdirmediği gibi sözkonusu hakkın başkaları tarafından kullanılabilir hâle gelmesini de sağlamaz. Zamanaşımı süresi dolunca hak sahibi sadece o hakkın dava ve takip yetkisini yitirmektedir. Koruma süresi sona erince ise hem hakkı dava ve takip yetkisi hem de hakkı talep yetkisi sona ermektedir.³

Zamanaşımı, hak düşürücü süreden de farklıdır. Birincisinde süre dolunca hak sona ermez, ikincisinde sona erer. Hak düşürücü süre dolunca hak ortadan kalkmış olur. O nedenle hak düşürücü süre sadece borçlu tarafından değil ilgili herkes tarafından ileri sürülebilir. Hâkim bu durumu re'sen dikkate almak zorundadır. hak düşürücü sürenin ileri sürülmesi def'i değil itiraz sebebidir. Hak düşürücü süre işlemeye başladığında zamanaşımında olduğu gibi bu sürenin durması veya kesilmesi

³ **Ahmet M. Kılıçoğlu**, Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 25. Bası, Ankara 2021, 1110-1111.

söz konusu olmaz. Buna göre eser üzerindeki koruma süreleri, kendisine bağlanan hukuki sonuçlar itibarıyla hak düşürücü sürelere benzer.

B. ZAMANAŞIMININ ŞARTLARI

Zamanaşımının gerçekleşmesinin, yani kendisine bağlanan hüküm ve neticelerini hâsıl edebilmesinin üç şartı vardır. Bunlardan ilki zamanaşımına tâbi bir alacağın mevcut olmasıdır. İkincisi belirli bir sürenin geçmiş olması ve üçüncüsü de zamanaşımı def'inde bulunulmamış olmasıdır.

1. Bir Alacağın Mevcut Olması

Haklar çeşitli şekillerde tasnife tâbi tutulur. Zamanaşımına tâbi olmaları bakımından hakları, “mutlak haklar” ve “alacak hakları” olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Mutlak haklar, sahibine tanınan menfaatleri herkese karşı ileri sürebilme yetkisi veren ve herkesçe ihlal edilebilen haklardır. Aynî haklar ve kişilik hakları böyledir. Mutlak haklar kural olarak zamanaşımına uğramaz. Alacak hakları ise bir borç ilişkisinde yalnızca ilişkinin tarafları arasında geçerli olan ve karşılıklı iki taraf arasında birbirlerine karşı sürülebilecek haklardır. Dolayısıyla bu haklar ancak hukukî münasebetin taraflarınca ihlal edilebilir. O yüzden bu haklara “nisbî haklar” da denilir. Alacak hakları zamanaşımına tâbi haklardır.

Alacak hakkı, alacaklının borçludan kendi yararına olmak üzere belirli bir davranışta bulunmasını isteme yetkisidir. Bu davranışa “edim” denir ve edim, borçlunun alacaklıya bir şey vermesi, onun menfaatine bir işi yapması veya bir davranıştan bulunmaktan kaçınması şeklinde olabilir. Bu haklar sözleşmeden, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşme veya doğrudan doğruya kanundan doğmuş olabilir. Bir borç ilişkisinden doğan hakkın ihlali gibi bir mutlak hakkın ihlali de alacak hakkını doğurabilir. Bir kimsenin mülkiyet hakkına veya kişilik hakkına yönelik haksız fiillerden kaynaklanan zararın tazminini talep hakkı böyledir. Mülkiyet hakkı mutlak hak olarak zamanaşımına tâbi olmamasına rağmen, onun ihlali ile

mağdur ve fail arasında ortaya çıkan hukukî münasebetten doğan alacak zamanaşımına tâbidir.

2. Kanunda Belirtilen Sürenin Bitmiş Olması

Zamanaşımın ikinci şartı, kanunda belirtilen sürenin geçmiş olmasıdır. Sürenin geçip geçmediği başlangıç anının tespitini gerektirir. Türk Borçlar Kanununa göre süre kural olarak alacağın muaccel olmasıyla başlar (TBK 149). Alacağın muaccel olması, alacaklının onu talep edebilmesi, borçlunun da onu ifaya mecbur duruma düştüğü zamanı ifade eder. Alacak muaccel olduğu günden itibaren kanunda öngörülen süre geçtiğinde zamanaşımı gerçekleşmiş olur (TBK 130).

Zamanaşımı süresinin ne kadar olacağı kanunla belirlenir. Bu sürelerin nelerden ibaret olduğuna aşağıda kısaca değinilmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, taraflar sözleşmeyle kanunla belirlenen bu süreleri uzatma veya kısaltma şeklinde değiştiremezler. Buna sürelerin kesinliği denir (TBK 148). Şu kadar ki, TBK'nın 146 ve 147. maddesinde belirtilenler dışındaki zamanaşımı süreleri azami 10 yıllık süreyi tecavüz etmemek kaydıyla değiştirilebilir.

3. Borçlunun Zamanaşımı Def'inde Bulunmamış Olması

Zamanaşımın üçüncü şartı, borçlunun zamanaşımı def'inde bulunmamış olmasıdır. Zamanaşımı def'i, kanunda öngörülen sürenin bitmiş olduğunun borçlu tarafından mahkeme huzurunda ileri sürülmesidir.

Zamanaşımı, muaccel bir borcun kanunda öngörülen süre zarfında alacaklı tarafından dava ve takip edilmemesi hâlinde, borçluya bunu bir savunma vasıtası olarak ileri sürmek suretiyle alacağın dava ve takip edilmesini engelleme imkânı verir. O nedenle, bu savunmadan yararlanıp yararlanmama borçlunun takdirindedir.

Borçlu bilerek veya bilmeyerek zamanaşımı def'inden yararlanmadığı takdirde, zamanaşımına bağlanan hukukî neticeler doğmaz. Zamanaşımı ileri sürülmedikçe, hâkim bunu kendiliğinden göz önüne alamaz (TBK 161). Borçlu bu savunma hakkından yararlanmak istiyorsa bunu

zamanında ve açıkça ileri sürmelidir. Zamanaşımı def'inin davalı borçlu tarafından davacı alacaklının dava dilekçesine cevap vermesi için öngörülen süre zarfında ileri sürülmesi gerekir.

Buna göre Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre davalı zamanaşımı def'ini davanın başında davaya cevap veya cevaba cevap dilekçesinde ileri sürmelidir. Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez (HMK 141/1). İkişer adet dilekçe teatisi tamamlandıktan veya şartları gerçekleşmiş ise en geç ön inceleme aşaması bittikten sonra zamanaşımı def'inde bulunulması, savunmayı genişletme yasağı kapsamına girer. Bundan sonra zamanaşımı def'inin hüküm ifade edebilmesi için ya davanın ıslahı veya karşı tarafın buna açık muvafakati gerekir (HMK 141/2).⁴

C. ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

Zamanaşımı süreleri, kişiler arasındaki borç münasebetlerine tatbik olunacak kuralların tanzimi amacıyla çıkarılan 6908 sayılı Türk Borçlar Kanununda belirlenmiştir. Bunun dışında bazı borç ilişkilerine özgü zamanaşımı süreleri ise, taraflar arasındaki hukukî münasebeti tanzim eden özel kanunlarla da düzenlenebilmektedir.

Mezkûr Kanunun zamanaşımı süreleriyle ilgili hükümlerine bakıldığında, bunların zamanaşımına tâbi alacak hakkını doğuran olaya veya sebebe göre genel nitelikte veya özel olarak belirlendiği görülmektedir. Kanunun 146. maddesinde, “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça her alacağın 10 yıllık zamanaşımına tâbi olduğu” hükme bağlanarak, genel zamanaşımı süresi belirlenmiştir. Buna göre ister Borçlar Kanunu ister başka bir kanunda bir alacağın tâbi olduğu zamanaşımı için özel bir zamanaşımı süresi öngörülmemiş ise, o alacak muacceliyetinden itibaren 10 yılın bitimiyle zamanaşımına uğrar.

Bazı alacaklar bakımından TBK'nın 147. maddesinde bu kuralın istisnalarına yer verilmiştir. Aşağıdaki alacaklar için beş yıllık zamanaşımı

⁴ **Ramazan Arslan / Ejder Yılmaz / Sema Taşpınar Ayvaz**, Medeni Usul Hukuku, 3. Bası, Ankara 2017, 351 ve 353.

uygulanır: (1) Kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler. (2) Otel, motel, pansiyon ve tatil köyü gibi yerlerdeki konaklama bedelleri ile lokanta ve benzeri yerlerdeki yeme içme bedelleri. (3) Küçük sanat işlerinden ve küçük çapta perakende satışlardan doğan alacaklar. (4) Bir ortaklıkta, ortaklık sözleşmesinden doğan ve ortakların birbirleri veya kendileri ile ortaklık arasındaki; bir ortaklığın müdürleri, temsilcileri, denetçileri ile ortaklık veya ortaklar arasındaki alacaklar. (5) Vekâlet, komisyon ve acentelik sözleşmelerinden, ticari simsarlık ücreti alacağı dışında, simsarlık sözleşmesinden doğan alacaklar. (6) Yüklenicinin yükümlülüklerini ağır kusuruyla hiç ya da gereği gibi ifa etmemesi dışında, eser sözleşmesinden doğan alacaklar.

Bunların haricinde haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacaklar bakımından zamanaşımı TBK'da özel olarak düzenlemiştir. Buna göre haksız fiilden kaynaklanan bir zararın tazmininin gerekli olduğu hâllerde tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve herhâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat, ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır. Haksız fiil dolayısıyla zarar gören bakımından bir borç doğmuşsa zarar gören, haksız fiilden doğan tazminat istemi zamanaşımına uğramış olsa bile, her zaman bu borcu ifadan kaçınabilir (TBK 72).

Kanun bir zarardan birden fazla kişinin sorumlu olduğu durumlarda sorumluların iç ilişkilerinde rücu talebinin tâbi olduğu süreyi de özel tespit etmiştir. Buna göre rücu istemi, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak iki yılın ve herhâlde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Tazminatın ödenmesi kendisinden istenilen kişi, durumu birlikte sorumlu olduğu kişilere bildirmek zorundadır. Aksi takdirde zamanaşımı, bu bildirim dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarihte işlemeye başlar (TBK 73).

Kanun sebepsiz zenginleşmeden doğan borç ilişkilerinde zamanaşımını ise 82. maddesinde düzenlemiştir. Buna göre, sebepsiz zengin-

leşmeden doğan istem hakkı, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Zenginleşme, zenginleşenin bir alacak hakkı kazanması suretiyle gerçekleşmişse diğer taraf, istem hakkı zamanaşımına uğramış olsa bile, her zaman bu borcunu ifadan kaçınabilir.

II. TELİF HAKKINDAN DOĞAN HUKUKÎ TALEP VE DAVALARDA ZAMANAŞIMI

A. GENEL OLARAK

Yukarıda da ifade edildiği üzere telif hakkının kendisi herhangi bir zamanaşımı süresine tâbi değildir. Çünkü bu hak, mahiyeti itibarıyla mutlaktır. Belirli bir süre kullanılmamış veya yararlanılmamış olması bu hakkın ileri sürülmesine mani değildir. Hukuk düzeninin bu hakları belirli bir süreye tâbi kılmış olmasını zamanaşımıyla karıştırmamak gerekir. Telif haklarının süreye tâbi olması, hakkın sahibine tanınmış olan üçüncü kişileri kendisinden izin almaksızın kullanmaktan men yetkisini sona erdirir. Koruma süresi dolunca artık eser üzerindeki haklar kamuya mal olur. Bu haklardan herkes, hak sahibinden izin almadan yararlanma imkânına kavuşur. Diğer bir deyimle, eser üzerindeki mali haklar kamunun ortak kullanımına âmâde hâle gelir ve hak sahibi üçüncü kişileri bu hakları kullanmaktan men edemez. Hem kendisi hem de başka kişiler bu haklardan serbestçe istifade ederler.

Telif hakları bakımından zamanaşımı, eser üzerindeki hakkın veya bağlantılı hakkın sahibi ile bir üçüncü kişi arasında mezkûr haktan kaynaklanmış olan bir hukukî münasebet kapsamında ileri sürülebilir bir talebin mevcudiyeti hâlinde sözkonusu olabilir. Kaynağı telif hakkı olan talepler çeşitli sebeplerden doğmuş olabilir. FSEK kapsamında hukukî himâyeden yararlanan eser ve bağlantılı haklarla ilgili ihtilaflardan doğan sorumlulukta zamanaşımını, hukukî sorumluluğun kaynağına göre ayrı ayrı değerlendirmek gerekir. Zira fikir ve sanat hukukundan doğan borç

ilişkilerinden kaynaklanan alacak haklarının tâbi olduğu zamanaşımına ilişkin olarak bu sahanın temel yasası olan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda (FSEK) herhangi bir hükme yer verilmemiştir. O sebeple fikrî hukuktan doğan dava talepler zamanaşımı yönünden genel hükümlere tâbidir. Genel hükümler ise TBK’da yer almaktadır.

TBK’ya göre bir borç ilişkisinin kaynağı sözleşme, haksız fiil, sebep-siz zenginleşme veya bir kanun hükmü olabilir. Telif hukuku alanında da bir talep veya davanın dayanağı; hukukî sorumluluğu doğuran bir olay yahut, konusu eser ve bağlantılı haklar olan herhangi bir sözleşme olabileceği gibi, haksız fiil, vekâletsiz işgörme veya doğrudan doğruya FSEK’in bir hükmünden kaynaklanan bir hakkın ihlâli olabilir. O nedenle biz, telif haklarından doğan talepler ve sorumluluklar bakımından zamanaşımını; (i) sözleşme, (ii) haksız fiil, (iii) elde edilen kârın verilmesi ve (iv) doğrudan kanundan kaynaklanmalarına göre ayrı ayrı ele almayı uygun bulduk.

B. SÖZLEŞMEDEN DOĞAN TALEPLER

1. Genel Olarak

Bizim kısaca “telif hakkı” olarak tesmiye ettiğimiz eser üzerindeki haklar FSEK’te “fikri hak” olarak nitelendirilmektedir. Fikri haklar aslında bir eseri meydana getirene hukuk düzeninin tanımış bulunduğu çifte mahiyetli menfaat ve yetkilerden oluşur. Bu menfaat ve yetkilerden bir kısmı “manevi hak” bir kısmı da “mali hak” olarak adlandırılır.

FSEK’in 14-17. Maddesinde manevi haklar, 21-25. Maddelerinde mali haklar düzenlenmiştir. Eserin yeniden satışından pay isteme hakkı da mali haklar arasında kabul edilmektedir. Kanun 80. Maddesiyle icracı sanatçılara, fonogram ve film yapımcılarıyla radyo ve televizyon kuruluşlarına, kendi icra, yapım ve yayınları üzerinde eser sahibinin haklarına benzer mali haklar tanımıştır.

FSEK’te düzenlenen haklarla ilgili sözleşmelerden doğan alacak hakları hakkında genel zamanaşımı süresi uygulanır. Bununla birlikte, uyumsuzluğa konu taraflar arasındaki hukukî ilişkinin mahiyetine bakı-

arak TBK'daki kurallara göre karar verilmesi gerekir. TBK veya diğer kanunlarda hukukî ilişkiye mahsus bir zamanaşımı düzenlemesi varsa yukarıdaki örneklerde olduğu üzere onun tatbik edilmesi, aksi hâlde TBK 146'nın tatbiki icabeder.

İlâveten belirtmek gerekir ki, konusu eser sahipliğinden veya bağlantılı haklardan doğan sözleşmeler kapsamında malî haklar ile birlikte veya müstakilen bir manevî hak da ihlâl edilmiş olabilir. Bu gibi hâllerde sözleşme kapsamında bulunan veya sözleşme sebebiyle ihlâl maruz kalan manevî haklar için de TBK 146. maddesinde öngörülen sözleşme zamanaşımı uygulanır.⁵

2. Telif Hakkının Devri ve Ruhsat Akdinden Doğan Talepler

Hukuken bir sözleşmeye konu olabilecek haklar, kural olarak mali haklardır. FSEK'in 48. vd. maddelerine göre üçüncü şahıslara ancak mali hakların devri veya kullanma yetkisinin tanınması (ruhsat verilmesi) mümkündür. Manevi hakların devir ve temlikî mümkün olmamakla birlikte kullanma yetkisinin devri mümkündür. Dolayısıyla manevi haklar sadece kullanma yetkisi verilmesiyle ilgili sözleşmelere konu olabilir.

FSEK kapsamındaki eser veya bağlantılı hak konusu üzerindeki mali hakların devrine veya ruhsat verilmesine ya da manevi hakların kullanım yetkisinin devrine ilişkin sözleşmelerden doğan talepler, alacak hakkı niteliğini taşır ve zamanaşımına tabidir. Ancak konusu telif haklarının devri veya ruhsat tanınması olan FSEK kapsamındaki sözleşmelerden doğan dava talepler hakkında ne FSEK'te ne de TBK'da özel bir düzenleme mevcuttur. O nedenle FSEK kapsamındaki sözleşme ilişkilerinden doğan alacaklar kural olarak genel zamanaşımı süresine tâbidir. Genel zamanaşımını düzenleyen TBK'nın 146. maddesi uyarınca bu süre 10 yıldır. Alacağın muaccel olmasından itibaren 10 yıllık süre dolduğunda alacak zamanaşımına uğrar. Taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinin konusunu malî hakların devri veya kullanma yetkisi oluşturabilir. Manevi hakların

⁵ Kılıçoğlu, Fikri Haklar, 464.

kullanım yetkisinin verilmesi de bu sözleşmeye konu olması mümkündür. Her üç hâlde de kural olarak aynı hükümler tatbik olunur.

Konusu fikir ve sanat eseri olup TBK’da özel borç ilişkileri kapsamında (md. 487-501) düzenlenen yayım sözleşmesiyle kurulan borç ilişkilerinden doğan alacaklar hakkında anılan Kanunda özel bir hükme yer verilmemiştir.⁶ O nedenle yayım sözleşmesinden kaynaklanan hakların ihlâli hâlinde de genel kurallar yani TBK’nın 146 hükümleri uygulanır.⁷

3. İstisna (Eser) Akdinden Doğan Talepler

FSEK’te tanzim olunan mali haklar, hak devri veya ruhsat tanınması sözleşmeleri dışındaki akitlere de konu olabilir. Mesela bir inşaat firması ile mühendislik firması arasında güzel sanat eseri vasfındaki bir binanın inşaatında kullanılacak plan ve proje çizimine ilişkin sözleşme yapılabilir. Bu gibi hâllerde taraflar arasındaki münasebet, eser (istisna) sözleşmesi ilişkisi mahiyetini taşır.

Bu durumda taraflar arasında bu kabilden bir sözleşmeden doğan alacaklar hakkında TBK’nın 146. maddesi hükmü değil 147. madde hükümleri uygulanır. Çünkü bu maddenin 6. bendine göre “eser sözleşmesinden doğan alacaklar” beş yıllık zamanaşımına tâbidir. Ancak taraflar arasındaki borç ilişkisi eser sözleşmesinden kaynaklanmış olsa da, alacak hakkı, yüklenicinin yükümlülüklerini ağır kusuruyla hiç ya da gereği gibi ifa etmemesinden doğmuş ise, bu alacak, 147. maddenin 6. bendi değil 146. maddedeki genel zamanaşımı süresine tâbidir.

4. Ortaklık Akdinden Doğan Talepler

Birden fazla kişi arasında bir eseri birlikte meydana getirmekten doğan bir ortaklık ilişkisi meydana gelebilir.⁸ Bir eserin, herbirinin katkısının müstakilen değerlendirilmesi mümkün olacak şekilde birden

⁶ Yayım sözleşmesi hakkında ayrıntı için bkz. **Mustafa Ateş**, Yayım Sözleşmesi, Ankara 2023.

⁷ **Ahmet M. Kılıçoğlu**, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, 5. Bası, Ankara 2019, 465.

⁸ **Mustafa Ateş**, Fikrî Hukukta Eser Sahipliği, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, sh. 190-229.

fazla kişi tarafından meydana getirilmesi halinde, ortaklar arasında paylı mülkiyete benzer bir hukukî münasebet kurulur. Bu husus FSEK'in 9. maddesinde düzenlenmiştir. Bir eserin, herbirinin katkısının bir değerinden tefriki mümkün olmayacak şekilde birden fazla kimse tarafından meydana getirilmesi halinde ise, ortaklar arasında elbirliği mülkiyetine benzer bir hukukî münasebet kurulur. Bu husus da FSEK'in 10. maddesinde düzenlenmiştir. Maddede açıkça bu ortaklığa adi şirket hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür.

Bu çerçevede FSEK'in 9. maddesine göre müşterek eser sahipleri arasında ve 10. maddesine göre de iştirak hâlinde eser sahipleri arasında çıkan alacak haklarına dair uyuşmazlıklar 147. madde hükümlerine tâbidir. Çünkü TBK'nın 147. maddesinin 4. bendi uyarınca bir ortaklıkta, ortaklık sözleşmesinden doğan ve ortakların birbirleri veya kendileri ile ortaklık arasındaki; bir ortaklığın müdürleri, temsilcileri, denetçileri ile ortaklık veya ortaklar arasındaki alacaklar beş yıllık zamanaşımına tâbidir. Örneğin Kanununun 8. maddesine göre sinema eserin yönetmeni, özgün müzik bestecisi, senaristi, diyalog yazarı ve animasyonlarda animatörün eser sahipliği birlikte (elbirliği halinde) eser sahipliği statüsüdür. Dolayısıyla bunlar arasında sinema eseri üzerindeki haklardan doğan taleplere beş yıllık zamanaşımı tatbik olunacaktır.

5. Eserin Kiralanması ve Diğer Dönemsel Edimlerden Doğan Talepler

FSEK fikir ve sanat eserlerinin kiralınması ve ödünç verilmesini yayma hakkı kapsamında mütalaa etmiştir. 23. Maddeye göre bir eserin fizikî nüshalarının kullanım hakkının belirli bir süre bir başka kişiye devri, yayma hakkını tüketmez. Eserin fizikî nüshası belirli bir süreyle muayyen bir bedel karşılığında bir başka kişiye verildiği takdirde, bir kira ilişkisinden; bedelsiz olarak belli bir süreliğine kullanılması için verildiği takdirde ödünç vermeden (ariyet) söz edilir. Eserin fizikî nüshası değil de, üzerindeki mali hakkın kullanım yetkisinin devri sözkonusu ise, bu

türden bir sözleşme kira olarak değil, ruhsat veya lisans sözleşmesi olarak nitelendirilir.⁹

TBK'nın 147. Maddesinin 1. bendi uyarınca “kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler” de beş yıllık süreye tâbi olduğu için, bir fikir ve sanat eserinin FSEK'in 23. maddesine göre kiralanmasından doğan alacaklar da beş yıllık zamanaşımı süresine tâbidir. Malî hakların devrine veya lisans sözleşmesinden doğan alacakların def'aten (toptan) ödenmesi yerine belirli periyotlarla yani dönemsel olarak ödenmesine karar verilmiş olması hâlinde de bu kuralın cari olacağını söylemek mümkündür. Buna mukabil, eser veya bağlantılı hak konusunun kirasından doğan kira alacağı, dönemsel değil de toptan ödenmekteyse, 10 yıllık zamanaşımına tâbi olacaktır.

6. Vekalet Münasebetinden Doğan Talepler

FSEK'e göre eserin sahibi, adı eserde zikredilen kişidir (FSEK 11). Bunun aksi ispat edilebilir. Buna mukabil eser anonimse, yani yayımlanmış veya herhangi bir biçimde alenîleşmiş bir eserin sahibi 11. maddeye göre belli değilse, bu eser üzerinde eser sahipliğinden doğan haklar yayımlayan ve o da belli değilse çoğaltan tarafından kendi namına kullanılabilir. Bu salahiyetler, 11. maddenin 2. fıkrasındaki karine ile eser sahibinin belli olmadığı hâllerde konferansı verene veya temsili icra ettirene aittir.

Anonim eserler üzerinde hakların kullanılmasını düzenleyen 12. maddenin üçüncü fıkrasına göre eğer anonim yayımlanan eserin sahibi veya hak sahipleri mevcutsa bunlarla bu maddeye göre eser üzerindeki hakları kullanmaya yetkili kişiler arasındaki münasebetlere, aksi kararlaştırılmamışsa, âdi vekâlet hükümleri uygulanır. Bu gibi hâllerde anonim olarak yayımlanan eserin sahibi ile yayımcı veya duruma göre çoğaltan arasındaki ilişkilerden doğan alacak hakları da TBK'nın 147. maddesinin 5. bendi uyarınca beş yıllık zamanaşımı süresine tâbidir.

⁹ Bu konuda bkz. **Mustafa Ateş**, Fikrî Haklarla İlgili Hukukî İşlemler (FSEK 48-65), 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023, sh. 128-130.

C. HAKSIZ FİİLLERDEN DOĞAN TALEPLER

1. Genel Kural

Daha evvel ifade edildiği üzere FSEK'in 66 vd. maddelerine dayanan men, ref ve tazminat davaları haksız fiilden kaynaklanan davalardır. Haksız fiilden doğan dava ve taleplerle ilgili zamanaşımı süreleri TBK'nın 72. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre zamanaşımı süresi, haksız fiilden zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yıl olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte tazminat, ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.

Görüldüğü üzere TBK'nın 72. maddesinde haksız fiil zamanaşımı için üç tür süre öngörülmüştür: (i) iki yıllık kısa zamanaşımı süresi, (ii) 10 yıllık uzun zamanaşımı süresi ve (iii) ceza zamanaşımı süresi. Şartlarının gerçekleşmesi hâlinde FSEK kapsamında korunan hakların ihlâlinden doğan haksız fiil sorumluluğunda bu sürelerin tamamı tatbik alanı bulabilir. Ancak önce sözkonusu zamanaşımı sürelerinin haksız fiile dayalı ihlâller sebebiyle açılacak hukuk davasına uygulanabilirliğini tespit etmek gerekir.

2. Men, Ref ve Tazminat Davaları Bakımından

Telif haklarına tecavüzün ref'i ve men'i davalarıyla maddî ve manevî tazminat davaları FSEK'in 66-70. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu davaların kaynağını haksız fiiller oluşturur. O nedenle TBK'nın 72. maddesi hükümlerinin manevî ve malî haklara tecavüzden doğan FSEK madde 70 kapsamında açılacak manevî ve maddî tazminat davalarına uygulanacağına şüphe yoktur.

Ancak haksız fiilden doğan sorumluluğa ilişkin bazı davalara zamanaşımı uygulanamaz. Zira FSEK'in 66, 67 ve 69. maddelerine göre manevî ve malî haklara tecavüzün men'i ve ref'ini sağlamaya yönelik olanların açılabilmesi için failin kusurunun bulunması gerektiği gibi

zararın doğmuş olması da şart değildir.¹⁰ Aynı şekilde FSEK'in 66 vd. hükümlerine göre açılacak ref ve men davaları kural olarak herhangi bir zamanaşımına tâbi değildir. Zira ref davası başlamış ve devam eden, men davası ise henüz başlamamış olmakla birlikte başlama ihtimali bulunan ya da bitmiş olup tekrarlanması muhtemel telif hakkı tecavüzlerine karşı açılır.

Bu davalar tecavüz tehlikesi bulunduğu veya başlamış olan tecavüz devam ettiği sürece açılabilir.¹¹ O nedenle davanın açılması herhangi bir zamanaşımına tâbi değildir. Mamafih, fiilî veya potansiyel tecavüz sona erdiği takdirde artık bu davaların açılması mümkün değildir.

3. FSEK Madde 68'e Dayalı Üç Kat Bedel Talepli Davalar

Telif haklarına tecavüzün ref'i davası malî haklar bakımından FSEK'in 68. maddesinde özel olarak düzenlenmiştir.¹² Bunun sebebi, ref davasına konu olan tecavüz sona erse bile, onun yol açtığı etkiler

¹⁰ Manevi haklara tecavüzün ref'i davasıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Mustafa Ateş**, "Fikir ve Sanat Eseri Sahibinin Manevi Haklarına Tecavüzün Ref'i", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Dergisi, C. 8, S. 2, Aralık 2022, 337-373.

¹¹ "Ayrıca, mahkemece dava konusu kitapların ilk baskılarının (7) ve (17) yıl önce gerçekleştirildiğinden davanın zamanaşımına dayalı olarak da reddine karar verilmiştir. Oysa, bilirkişi raporunda dava konusu kitapların ilk baskılarından sonra dava tarihine kadar çeşitli sayıda baskılarının yapıldığı ve internet sitesi üzerinden de satış ilanına devam edildiği açıklanmıştır. Öğretide ve yerleşik Yargıtay kararlarında da kabul edildiği üzere, hukuka aykırı davranış devam ettiği sürece, haksız eylemin sona erdirilmesine yönelik davalarda zamanaşımı işlemeyeceği gibi, Dairemizin 04/12/1975 tarih 4967/7001, 26/10/2010 tarih 4135/806 sayılı kararında da belirtildiği üzere, davacıların 5846 sayılı FSEK hükümlerine göre eğer sahibine sağlanan koruma süresi içerisinde meydana gelen ihlaller nedeniyle dava açmaları Kanun'un tanıdığı bir hakkın kullanılması olup, bu davranışları Medeni Kanun'un 2.maddesinde düzenlenen kötüniyet belirtisi de sayılamayacağından somut uyuşmazlıkta sessiz kalma yoluyla, hak kaybından da söz edilemez. O halde, mahkemece yukarıda açıklanan ilkeler de dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerekirken kararda yazılı gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi isabetli görülmemiş, asıl ve birleşen davalara ilişkin kararın açıklanan gerekçeler itibarıyla bozulması gerekmiştir." Y.11. HD 05.07.2012 E.2011/3312 K. 2012/12064 (Kazancı).

¹² Mali haklara tecavüzün ref'i davasıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Mustafa Ateş**, "Fikri Mahsuller Üzerindeki Mali Haklara Tecavüzün Ref'i Yöntemleri (FSEK 68) Üzerine Bir İnceleme", İstanbul Hukuk Mecmuası, (2024), 82(2).

devam ediyorsa, bu etkileri kaldırılmasını sağlamaktır. Davacıya diğerleri yanında malî sonuçlu bazı talep haklarının da tanındığı FSEK'in 68. maddesinin asıl işlevi bu noktada ortaya çıkar. Zira kanun koyucu, genel ref davalarından farklı olarak malî hakları ihlâl edilen davacıya, mütecevize karşı mütad telif bedeli veya sözleşme yapılmış olsaydı isteyebileceği bedelin üç katına kadar bir ödemede bulunmasını isteme yetkisi tanımıştır. Bu suretle tecavüzün devam eden sonuçlarının ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Bu durum, sözkonusu talebe tatbik olunacak zamanaşımıyla ilgili tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Tartışmanın hareket noktasını, bahse konu talep hakkında sözleşme zamanaşımının mı yoksa haksız fiil zamanaşımının mı uygulanacağı oluşturmaktadır. Yargıtay ve öğretilerde bazı yazarlara göre, farazî sözleşme bedeli veya mütad bedele ilişkin talepler hakkında sözleşme zamanaşımı süresi uygulanmalıdır.¹³

Nitekim 11. Hukuk Dairesi çok sayıda benzeri mahiyetteki kararlarının birinde “Dairemizin yerleşmiş içtihatları uyarınca 5846 sayılı FSEK'in 68. maddesine dayanılarak tazminat talebinde bulunulması hâlinde, aynı maddenin son fıkrası uyarınca bedel talebinde bulunan kişinin tecavüz edene karşı onunla bir sözleşme yapılmış olması durumunda haiz olabileceği bütün hak ve yetkileri ileri sürebilecek bulunması, dolayısıyla bedel talebinde bulunan kişi ve tecavüz eden arasında farazî bir sözleşme ilişkisinin kurulduğu kabul edildiğinden, tazminat davasının da BK'nun 125. maddesinde (TBK 140) düzenlenen 10 yıllık sözleşme zamanaşımına tâbi olduğuna” karar vermiştir.¹⁴

¹³ **Levent Yavuz / Türkay Alica / Fethi Merdivan**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, C. II, 1. Bası, Ankara 2012, 2049-2450; **Cahit Suluk / Ali Orhan**, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku C. II Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul 2005 1011; **Savaş Bozbel**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul 2012, 626; **Gürsel Üstün**, “Yargısal Uygulamada Fikri Haklar”, İstanbul Barosu Dergisi, 1994, S. 4, 979; **Ünsal Piroğlu**, “Fikri Hak İhlallerinin Tazmininde FSEK 68. Maddenin Farklı Konumu ve Niteliği”, Yargıtay Dergisi, 2004, S. 4, 450-454.

¹⁴ Y.11. HD 14.12.2009 E. 2008/8269 K. 2009/12862, Yavuz /Alica/ Merdivan, C. I, K. No. 14/10. Aynı yönde bkz. Y. 11.HD 17.05.2011 E. 2009/11960 K. 2011/6049 Yavuz /Alica/ Merdivan, C. I, K. No. 22/129.

Bu görüşün dayanağını, 68. maddenin “Bedel talebinde bulunan kişi, tecavüz edene karşı onunla bir sözleşme yapmış olması hâlinde haiz olabileceği bütün hak ve yetkileri ileri sürebilir” hükmünü hâvi son fıkrası oluşturmaktadır. Farazî sözleşme teorisine kaynaklık eden bu hükme göre, failin haksız fiilinden dolayı mütad bedel veya farazi sözleşme bedeli talep edildiği takdirde artık taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi kurulmuş var sayıldığından, buna ilişkin taleplere haksız fiil değil akdî zamanaşımı uygulanmalıdır.¹⁵

Öğretide hâkim görüşe göre FSEK 68’den doğan üç katına kadar bedel talebine sözleşme zamanaşımı değil haksız fiil zamanaşımı uygulanmalıdır.¹⁶ Zira bizim de iştirak ettiğimiz bu fikre göre talep sözleşmeden değil haksız fiilden doğmuştur. FSEK’in 66 vd. maddelerinde, eser üzerindeki manevî ve malî haklara tecavüzlerden doğan ref, men ve tazminat davaları düzenlenmiştir. Bu davaların hepsi de haksız fiil olarak nitelendirilen hukuka aykırı fiillere dayanır. Yukarıda işaret edildiği üzere FSEK’in 66-70. maddelerinden kaynaklanan sorumluluk haksız fiil sorumluluğudur.

Dolayısıyla FSEK’te bu sorumluluğa ilişkin zamanaşımını tanzim eden özel hükme yer verilmediği için bu konuda TBK’nın haksız fiil

¹⁵ Bir kararında Yargıtay “...mahkemece 5846 sayılı FSEK 68. madde kapsamında telif tazminatı hükümleri karşısında taraflar arasında farazi sözleşme ilişkisinin doğmuş bulunmasına, 818 sayılı BK’nın 125. maddesi uyarınca 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi bulunmasına, davacı tarafça keşide edilen 08.07.1999 tarihli cayma ihtarına karşın FSEK 58. madde uyarınca caymaya itiraz davası açılmamak suretiyle ihtarnamenin tebliğinden sonraki davalı tarafça gerçekleştirilen çoğaltma ve yayma eyleminin ihlal oluşturmamasına, TMK’nın 50. maddesi uyarınca davalının mirasçılarının ihlal eyleminden sorumlu olacağına tabii bulunmasına göre, taraf vekillerinin tüm temyiz itirazlarının reddine” karar vermiştir. 11.HD 12.07.2017 E. 2016/410 K. 2017/4100.

¹⁶ **Şafak N. Erel**, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Bası, Ankara 2009, 371-372; **Ünal Tekinalp**, Fikrî Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2012, § 20 kn 30 ve 76a; **Fırat Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, 637; **Kılıçoğlu**, Fikri Haklar, 473-475; **Ahmet M. Kılıçoğlu**, “Türk Fikir ve Sanat Eserlerinde Zamanaşımı”, Fikri Mülkiyet Hukuku ve Rekabet Hukuku Uluslararası Hukuk Kurultayı 2002, 8-11 Ocak 2002, C. I, Ankara 2002, 388-389; **Emre Gökyayla**, “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 68. Maddesine İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, 2012/30, 24-26; **Ali Demirbaş**, Eser Sahibinin Malî Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Koruma, İstanbul 2015, 224-223.

sorumluluğunun tâbi olduğu zamanaşımı hükümlerinin uygulanması gerekir. FSEK 68/son hükmü, bedel talebinde bulunan kişiye sözleşme yapmış olması hâlinde haiz olduğu hak ve yetkileri ileri sürebileceğini öngörmüş olsa da, sorumluluğu doğuran olay haksız fiildir. Olayın gerçekleştiği anda taraflar arasında farazî de olsa bir sözleşme ilişkisi yoktur. Olay gerçekleşir gerçekleşmez taraflar arasında kaynağı haksız fiil olan bir borç ilişkisi doğmuştur. Bu hukukî ilişki doğumu anında hangi kurallara tâbi ise sözkonusu ilişkiden doğan taleplere de o hukukî ilişkiye özgü zamanaşımının tatbiki gerekir. Davacının bedel talebine kadar haksız fiil niteliğinde olan borç ilişkisinin, üç kat bedel talebinin dermeyanından sonra geçmişe dönük olarak sun'î bir sözleşme ilişkisi niteliğini kazanması, haksız fiil hükümlerine göre başlamış olan zamanaşımını dönüştürerek ona akdi bir mahiyet kazandırmaz. Haksız fiillere özgü başlamış zamanaşımının zamanla akdi zamanaşımına evrileceğini mantıken kabul etmek de mümkün değildir.

4. TRT Yayınları Yoluyla Hak İhlâlinden Doğan Davalar

Haksız fiiller yoluyla telif hakları ihlalleri bakımından 1983 tarih ve 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon (TRT) Kanununun 28. maddesinde yer alan özel zamanaşımı düzenlemesine de değinmek gerekir. TRT Kurumunun yayınları yoluyla işlenen suçlardan veya haksız fiillerden sorumluğu düzenleyen mezkûr maddenin son fıkrası uyarınca; “bu madde kapsamına giren suçlardan ve haksız fiillerden dolayı yayının yapıldığı tarihten başlayarak altmış gün içinde açılmayan davalar dinlenmez.”

TRT, kamu yayıncılığı yapan bir radyo ve televizyon yayın kuruluşudur. Yayınlarında kendi personeline veya sipariş yöntemiyle üretilen eser ve bağlantılı hak konusu niteliğinde fikrî mahsuller kullanılabildiği gibi, başkasına ait fikrî ürünlerin hak sahiplerinden hak veya lisans devri yoluyla iktisap edilen fikrî ürünler de kullanılabilmektedir. Kamu yayıncısı olsa da bazen tıpkı özel hukuk hakikî veya hükmî şahısları gibi TRT'nin de başkalarına ait telif haklarını hukuka aykırı biçimde kullanma davranışları da gözlenebilmektedir.

Kanun koyucu 28. maddede bu gibi hâllerde kişilerin, kurum ve kuruluşların yayınlar nedeniyle uğradıkları zararlardan ötürü, Kurum personeli aleyhine değil, TRT Kurumu aleyhine dava açılmasını hükme bağlamıştır. TRT Kurumunun genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır (TRTK 28/4). Ancak maddenin son fıkrasında bu davalara konu eylemler ister suç isterse haksız fiil teşkil etsin 60 gün içinde açılması gerektiği hükme bağlanmış ve maddedeki “dinlenmez” ifadesiyle bunun zamanaşımı değil bir “hak düşürücü” süre niteliğine vurgu yapılmıştır.

Buna göre bir eser veya icra, fonogram, film veya yayının hak sahibinden izin alınmaksızın TRT’de yayınlanması hâlinde, davacının fikrî mahsulünün TRT tarafından yayınlandığı tarihten itibaren 60 gün içinde maddî ve manevî tazminat davaları ile elde edilen kâr varsa onun iadesine yönelik davayı açması gerekir. Bu süre geçtiği takdirde dava hakkı düşecektir.

TRT Kanunundaki bu düzenlemenin isabetli olmadığı açıktır. Özel yayın kuruluşları için aynı mahiyette fiiller bakımından TBK’daki 2 ve 10 yıllık haksız fiil zamanaşımı süreleri uygulanırken, TRT’ye karşı sadece idarî dava açma süresi kadar bir sürenin tanınmış olması ve hem de niteliği itibarıyla bu sürenin hak düşürücü olması hakkaniyet ve adalet ilkeleriyle bağdaşmaz.¹⁷

5. Haksız Fiil Zamanaşımı Süreleri

Yukarıda işaret edildiği üzere TBK’nın 72. maddesinde haksız fiil zamanaşımı için iki yıllık kısa zamanaşımı süresi, 10 yıllık uzun zamanaşımı süresi ve ceza davası zamanaşımı süresi olmak üzere üç tür süreye yer verilmiştir. Söz konusu sürelerin telif haklarının ihlâli bakımından uygulanma şartlarını ayrı ayrı ele almak gerekir.

¹⁷ Bu husus hakkında haklı tenkitleri için bkz. **Ahmet M. Kılıçoğlu / Kumru Kılıçoğlu Yılmaz**, *Kişilik Hakkı ve Korunması*, Ankara 2023, 448.

a. Kısa Süre Bakımından

Kısa süre iki yıllık süredir. Kanun bu sürenin uygulamaya geçmesini mağdurun öğrenme şartına bağlamıştır. Buna göre ve TBK'nın 72. maddesi hükmünden anlaşıldığı veçhile iki yıllık kısa zamanaşımının işlemeye başlayabilmesi için dava hakkı olan kimsenin hem zararı hem de tazminat yükümlüsünün kim olduğunu öğrenmesi gerekir. Burada zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesinden kastın ne olduğu önem arzeder.

Zarar, davacının haksız fiilden dolayı mal ve şahısvarlığında iradesi dışında meydana gelen eksilmedir. Dolayısıyla mağdurun mal veya şahıs varlığında bir eksilmenin meydana geldiğini bilmediği dönemde zamanaşımının başlaması düşünülmez. Yargıtay'a göre zararın öğrenilmesi demek, zararın varlığı, niteliği ve esaslı unsurları hakkında dava açmaya, bu davayı objektif şekilde desteklemeye ve davanın gerekçelerini göstermeye elverişli ve yeterli hâl ve şartların öğrenilmesi demektir.¹⁸

Kanun, zararın yanı sıra tazminat yükümlüsünün de öğrenilmesini, sürenin başlangıcı için şart koşmuştur. Kanunda “zarar veren” veya “fail” gibi kavramlar yerine “tazminat yükümlüsü” tâbirinin kullanılması yerindedir. Zira zarar veren veya fail genellikle tazminat yükümlüsü olsa da, bazı hâllerde failin verdiği zarar yüzünden fail ile birlikte başka bir kimse de tazminattan sorumlu olabilir.

Fikir ve sanat hukukunda FSEK'in 66. maddesi kapsamında işletmenin faaliyetleri sırasında işğörenler tarafından yapılan hak ihlallerinden dolayı, kusuru olmasa bile işletme sahibi de sorumlu tutulmuştur. Bu takdirde başkasına ait hakkı ihlâl eden bir işletmenin çalışanı ile o işletme sahibi müteselsilen sorumlu olup, işletme sahibi de tazminat yükümlüsüdür.¹⁹

¹⁸ Y.4.HD 25.09.1978 E. 1978/11493 K. 10367. Ayrıca bkz. **Kılıçoğlu / Kılıçoğlu Yılmaz**, 449, dpn. 119.

¹⁹ Bu konuda bkz. **Mustafa Ateş**, “Çalışanların Telif Hakkı İhlalinden Dolayı İşletme Sahibinin Hukukî Sorumluluğu”, TFM, 2021, C. 7, S. 2, sh. 237-252.

Bazı hâllerde zarar ve zarar veren aynı anda öğrenilebilmesine rağmen, bazı hâllerdeyse bu ikisinin aynı anda öğrenilmesi mümkün olmayabilir. Örneğin davacı eserin izin alınmadan basıldığını işporta tezgahında korsan nüshayı gördüğünde zarara uğradığını öğrenmiş olur. Ancak bu baskıyı kimin yaptığı belli değilse, zamanaşımı işlemeye başlamış olmaz. Bunun için zarar vereni, yani korsan baskı yapan failin veya tazminat yükümlüsü olan diğer kişinin kim olduğunu da öğrenmesi lâzımdır. Zamanaşımı en son öğrenilen olgudan itibaren başlar.

Bazı hâllerdeyse, haksız fiil zamana yayılmış olabilir. Bu gibi hâllerde temâdî eden yani devam eden fiilden söz edilir. Zamanaşımı bu durumda hukuka aykırı fiilin sona ermesinden itibaren işlemeye başlar. Çünkü zarar ancak fiil sona erdikten sonra belli olur. Bununla beraber haksız fiil sona ermesine rağmen zarar devam ettiği için sonuçları belli değilse zamanaşımı işlemeye başlamaz.²⁰

Kısmî dava açılması hâlinde, talep edilmeyen tutar için zamanaşımı işlemeye devam eder; dava edilen kısım için zamanaşımı kesilmiş olur (TBK 154/2). Ancak manevî tazminata konu olacak için kısmî dava açılmaz. Bu sebeple manevi tazminat davalarında fazlaya ilişkin hakların saklı tutulduğuna ilişkin beyanın zamanaşımı bakımından önemi yoktur.

Zamanaşımı süreleri hesaplanırken zamanaşımının başladığı gün sayılmaz ve zamanaşımı ancak sürenin son günü de hak kullanılmaksızın geçince gerçekleşmiş olur. Zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasında da, borçların ifasındaki sürelerin hesaplanmasına ilişkin hükümler uygulanır. Asıl alacak zamanaşımına uğrayınca, ona bağlı faiz ve diğer alacaklar da zamanaşımına uğramış olur. Kısaca ifade edilecek olursa zamanaşımının süresinin durması ve kesilmesi ile süre hesabına ilişkin TBK'nın genel hükümleri (TBK 151-154) ve diğer hükümler telif haklarının ihlâli hâlinde de uygulanır.

²⁰ YHGK 27.11.2002 E. 2002/4-1022 K. 2002/1034.

b. Uzun Süre Bakımından

Kanun uzun zamanaşımı süresini 10 yıl olarak belirlemiştir. Bu süre kısa zamanaşımında olduğu gibi zararın ve tazminat yükümlüsünün ittilana değil, olayın gerçekleşme tarihine bağlanmıştır. Buna göre haksız fiilin gerçekleştiği andan itibaren uzun süre başlar. Haksız fiil devam ediyorsa, on yıllık süre fiilin sona ermesinden itibaren başlar.

Haksız fiil, failin ihlâl teşkil eden son davranışı ile tamamlanmış olur. Buna göre zarar gören olay tarihinden itibaren zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrenemedi bu süre dolmuş ise, tazminat talebi zamanaşımına uğramış olur. 10 yıllık süre zarfında öğrenmiş ise, dava bu süre dolmadan açılmalıdır. Açılmadığ takdirde, dava zamanaşımına uğrar.

c. Ceza Zamanaşımı Süresi Bakımından

TBK'nın 72. maddesinde, tazminatın ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğu cezayı gerektiren bir fiilden doğduğu hâllerde, bu zamanaşımının uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Telif hakkı ihlâlleri çoğunlukla aynı zamanda cezaî yaptırım gerektiren davranışlar niteliğindedir (FSEK 71 ve 72).

Kanun koyucu, manevî veya mali nitelikteki hakları ihlâl eden haksız fiilin suç niteliği de varsa ve bu suç için Borçlar Kanunundakinden daha uzun zamanaşımı süresi öngörölmüş ise, uzun olan zamanaşımı süresinin uygulanmasını istemiştir. Hak ihlâlinin suç olarak tanımlanmadığı hâllerde bu kural uygulanmaz. Meselâ, radyo-televizyon yayınlarının hak sahibinden izin alınmadan tekrar yayını veya işaret ses ve görüntü nakline yayan sair vasıtalarla umuma iletimi FSEK'in 71. maddesinde suç olarak tanımlanmamıştır. Ancak bu fiilin FSEK'in 80. maddesini ihlâl eden bir haksız fiil teşkil ettiğine şüphe yoktur. Eserler ve icralar, fonogramlar ve sinematografik yapımların bu şekilde kullanımı suç sayılmasına rağmen Kanun radyo-televizyon yayınlarını kapsama dahil etmediği için, bu fiil hakkındaki hukukî taleplerle ilgili ceza davası zamanaşımı uygulanmaz.

Buna mukabil ceza kanunlarında öngörölen zamanaşımının tatbiki için suç sayılan ve cezayı gerektiren fiilden dolayı fail hakkında mahkû-

miyet kararı verilmesi yahut aleyhine cezaî takibata geçilmiş olması şart değildir.²¹ Fail ceza mahkemesine sevk edilmiş olmasa veya cezaî ehliyeti bulunmadığı için beraat etmiş olsa bile hukuk hâkiminin haksız fiilin aynı zamanda cezayı gerektiren bir fiili olup olmadığını re'sen araştırması gerekir.²²

Ceza zamaşımı süresi tatbikinin ikinci şartı, o suç için kanunda öngörülen zamaşımı süresinin, TBK 72'de öngörülen iki veya 10 yıllık zamaşımı süresinden daha uzun olmasıdır. Buna göre ceza zamaşımı iki yıldan fazla 10 yıldan kısa ise iki yıllık süre uzamış olur. 10 yıldan uzun ise 10 yıllık süre değil daha uzun olan ceza davası zamaşımı süresi uygulanır.²³ TBK'nın atıfta bulunduğu ceza zamaşımı süresi, ceza mahkumiyeti için öngörülen süre değil, ceza davası için öngörülen zamaşımı süreleridir.²⁴

TCK'nın 66. maddesinde ceza davası zamaşımı, 68. maddesinde ise ceza zamaşımı düzenlenmiştir. Buna göre suç teşkil eden haksız fiiller bakımından TCK'nın 68. maddesi değil, 66. maddesi uygulanır. Bu çerçevede bir örnek vermek gerekirse FSEK'in 71. maddesinin 2. bendi uyarınca "başkasına ait esere, kendi eseri olarak ad koyan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılır. Bu fiilin dağıtmak veya yayımlamak suretiyle işlenmesi hâlinde, hapis cezasının üst sınırı beş yıl olup, adli para cezasına hükmolunamaz." TCK'nın 66. maddesinin (1) fıkrasının (e) bendine göre; kanunda başka türlü yazılmış olan hâller dışında kamu davası; beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yılın geçmesiyle düşer.

Buna göre başka bir eseri kendine mal ederek yayımlamak eser sahibinin hem manevî hem de malî haklarına haksız fiil yoluyla tecavüz teşkil eder. Bu gerekçe ile açılacak tazminat davaları TBK 72 hükümlerine göre iki yıllık zamaşımı süresine tâbidir. Ancak bu fiil, aynı zamanda

²¹ Y.17.HD 11.03.2008 E. 2007/5157 K. 2008/1180 (YKD, 2008, S. 11, sh. 2200).

²² Kılıçoğlu / Kılıçoğlu Yılmaz, 456.

²³ Kılıçoğlu, 470; Kılıçoğlu / Kılıçoğlu Yılmaz, 456.

²⁴ YHGK 10.9.1950 E. 4-70 K. 90 (Kılıçoğlu / Kılıçoğlu Yılmaz, 456, dnt. 1151'de zikredilen).

FSEK'in 71/2. maddesinde suç olarak tanımlandığından TCK'nın 66/1-e maddesi uyarınca iki yıllık zamanaşımı değil sekiz yıllık zamanaşımı tatbik olunur. Davacı zarara ve faile ıttılandan sonra iki yıllık süre geçmiş olsa bile bu süre sekiz yıla uzadığı için sekiz yıllık süre zarfında haksız fiillere dayalı hukuk davalarını açabilir.

Ceza zamanaşımı tazminat yükümlüsü olan herkese uygulanmaz. Bu zamanaşımı yalnızca haksız fiilden dolayı cezaî normlara göre sorumlu olanlar hakkında uygulanır. Aynı fiilden dolayı adam çalıştıran, ev başkanı ve failin mirasçıları gibi hukuken sorumlu şahıslar hakkında daha uzun zamanaşımı süreleri uygulanmaz.²⁵ Suç ve cezaların şahsiliği prensibi, fail dışındaki kişilere bu zamanaşımı kuralının uygulanmasına mânidir.

Bir örnek vermek gerekirse; FSEK'in 66. maddesinin ikinci fıkrasına göre tecavüz, hizmetlerini ifa ettikleri sırada bir işletmenin temsilcisi veya müstahdemleri tarafından yapılmışsa işletme sahibi hakkında da dava açılabilir. Bunun için işletme sahibinin kusuru aranmaz (FSEK 66/3). TBK'nın 66. maddesi hükümleri uyarınca istihdam edenler hakkında da dava açılması mümkündür. Ancak faile izafe olunan fiil aynı zamanda suç teşkil ediyorsa, TCK'da öngörülen daha uzun zamanaşımı süreleri yalnızca malî ve manevî haklara tecavüz edene karşı açılacak hukuk davaları hakkında uygulanır. Buna mukabil failin bu eyleminden dolayı işletme sahibinin FSEK 66'ya veya adam çalıştıranın TBK 66'ya dayalı sorumluluğu yönünden yalnızca TBK 72 hükümleri uygulanır. Bununla birlikte Yargıtay, motorlu taşıt işletenlerinin cezaî sorumluluğu bulunmadığı hâlde, bunların tazminat sorumluluklarının daha uzun zamanaşımı süresine tâbi olduğunu kabul etmektedir.²⁶

FSEK kapsamında korunan hakların ihlâline tatbik olunacak cezalar Kanununun 71 ve 72. maddeleri ile 81. maddesinde düzenlenmiştir. Kanunun 71 ve 72. maddelerinde eser ve bağlantılı hak konuları üzerindeki hakların ihlâline, 81. maddesinde de bandrol yükümlülüğünün ihlâline ilişkin cezalar düzenlenmiştir. Kanun, 71 ve 72. maddelerinde düzen-

²⁵ Kılıçoğlu / Kılıçoğlu Yılmaz, 458.

²⁶ Y.4.HD'nin örnek kararları için bkz. Kılıçoğlu / Kılıçoğlu Yılmaz, sh. 459'daki dpn. 1158 ve 1172.

lenen suçların takibini şikâyete bağlamışken, bandrol suçlarında re'sen takibi esas kabul etmiştir. Takibi şikâyete tâbi suçlarda şikâyete hakkı bulunan kimsenin TCK'daki zamanaşımı süreleri zarfında fiili ve failin kim olduğunu öğrendiği tarihten itibaren alt ay içinde Cumhuriyet Savcılığına başvurması gerekir. Aksi hâlde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz. Suçtan zarar gören kişinin ceza davasına müdahil olarak katılma hakkı vardır. Bu durum daha uzun ceza davası zamanaşımının FSEK'ten doğan haksız fiile dayalı davalarda uygulanabilmesi için suçtan zarar görenin davaya müdahil olmaya (katılma) mecbur olup olmadığı tartışmasına yol açmıştır. Önceki TCK döneminde verilen bazı kararlarında Yargıtay bunu gerekli görmüş²⁷ ise de; öğretilde tazminat taleplerine daha uzun ceza zamanaşımının tatbiki için davacının açılan ceza davasına katılımının şart olmadığı savunulmuştur.²⁸

Ceza Kanunundaki daha uzun zamanaşımı, ceza davasında fail hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş olması hâlinde uygulanır. Buna mukabil sanık hakkında beraat kararı verilmiş ise, bu karar fiilin suç teşkil etmediği anlamına gelir. Bu durumda artık hukuk davasında yalnızca TBK'da öngörülen haksız fiil zamanaşımı hükümleri uygulanır.²⁹

6. Elde Edilen Kârın Verilmesi Taleplerinde

FSEK'in 70/3. maddesi uyarınca manevî ve malî nitelikte telif haklarının ihlâlinden dolayı uğranılan zararın yanı sıra mütecevizin elde ettiği kârın da mağdur tarafından talep edilmesi mümkündür. Bu talep, vekâletsiz işgörmeye mahiyetinde olup, hakkında TBK'nın caiz olmayan veya gerçek olmayan vekâletsiz işgörmeye hükümleri tatbik olunur.

FSEK'te bu davaya uygulanacak zamanaşımına dair bir hükme yer verilmediği için diğer dava ve talepler gibi bu konuda da TBK hükümleri tatbik olunur. Ancak bu hususta TBK'da da özel bir hükme yer verilmemiştir. O nedenle gerçek olmayan vekâletsiz işgörmeye TBK'da

²⁷ Kılıçoğlu, sh. 471, dpn. 278'de zikredilen karar.

²⁸ Kılıçoğlu, 471-472.

²⁹ Kılıçoğlu, 472.

düzenlenen hangi zamanaşımı kuralının tatbik edileceğinin tespiti için, bu eylemin hukukî mahiyetini vuzuha kavuşturmak gerekir.

Öğretide “gerçek vekâletsiz işgörmeye” veya “caiz olan vekâletsiz işgörmeye” olarak da adlandırılan bu işgörmeye münasebetinden doğan sorumluluğa, sözleşme zamanaşımı gibi on yıllık zamanaşımı süresinin tatbiki gerektiği görüşü benimsenmiştir.³⁰ Kanaatimizce gerçek olmayan vekâletsiz görme mahiyetinde olan FSEK’in 73/3. maddesine dayalı davalar hakkında haksız fiillere dayalı tazminat davalarıyla ilgili hükümler tatbik olunur. Nitekim öğretilerde de gerçek olmayan vekâletsiz işgörmeye dayalı taleplerin haksız fiillere ilişkin zamanaşımı sürelerine tâbi olduğu savunulmuştur.³¹

FSEK md. 70/3’e dayalı taleplere haksız fiil zamanaşımı tatbiki mezkûr fıkranın lafzından da çıkarılabilir. Zira üçüncü fıkra hükmünde “Birinci ve ikinci fıkralardaki hâllerde, tecavüze uğrayan kimse tazminattan başka temin edilen kârın kendisine verilmesini de isteyebilir” denilerek, bu davanın açılması bir anlamda haksız fiil mahiyetinde olan ihlâllere dayalı tazminat davalarıyla ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla tazminat davasının açılacağı süreler hakkında özel hüküm bulunmaması sebebiyle kârın verilmesi davası için de uygulanmalıdır. Bu sebeple bir önceki haksız fiillerin tâbi olduğu zamanaşımıyla ilgili başlık altında söylenenler, FSEK 70/3 kapsamında istenecek kârın verilmesi davası bakımından da câridir.

³⁰ **Erel**, 372; **Kılıçoğlu**, Fikri Haklar, 476; **Bozbel**, 627.

³¹ **Erel**, 372; **Kılıçoğlu**, Fikri Haklar, 477; **Bozbel**, 627 Şahsiyet haklarının ihlalinden elde edilen kazancın verilmesi davası için de aynı görüşün benimsendiği hakkında bkz. **M. Kemal Oğuzman**, “İsviçre ve Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu’nda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevî Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler”, Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan, Ankara 1990, 30; **Haluk Tandoğan**, Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme, Ankara Hukuk Fakültesi Yayını No:109, İstanbul 1957, 213-214; **Kılıçoğlu / Kılıçoğlu Yılmaz**, 467.

7. Doğrudan Kanundan Doğan Talep ve Davalarda

Yukarıda ifade edildiği gibi bazı borç ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan taleplerin kaynağı sözleşme veya haksız fiiller olmayabilir. Dava açma hakkı olan tarafın talebinin dayanağını FSEK'in bir hükmü oluşturabilir.

Bu çerçevede mesela, FSEK'in 45. maddesi kapsamında güzel sanat eserlerinin yeniden satışından doğan pay alma hakkının mesnedi doğrudan doğruya Kanunun bu maddesidir.³² Keza FSEK'in 58. maddesine istinaden cayma hakkını kullanan eser sahibine karşı caymaya itiraz imkânı tanınmıştır. Ancak bu hakkın kullanılabilmesi için dava açılması gerekmektedir. Kendisine karşı cayma hakkı kullanılan kişinin buna itiraz hakkı da kanundan doğmaktadır. Aynı maddenin cayma sebebiyle zarara uğrayan kişiye, hakkaniyetin gerektirmesi hâlinde uygun bir tazminat talep hakkı tanınmıştır. Caymaya itiraz davası gibi, cayma işlemine muhatap olan kişiye tanınan tazminat hakkı da doğrudan doğruya kanundan doğmaktadır.³³

Bu başlık altında kısaca kanundan doğan talep ve dava haklarının tâbi olduğu zamanaşımına da değinmek gerekir.

Filhakika, FSEK'in 45. maddesi kapsamında eser sahibinin eserin yeniden satışından doğan pay verilmesini talep hakkının tâbi olduğu zamanaşımı bu maddede özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre müteakip iki satış arasında sonraki satışla önceki satış arasında açık bir orantısızlık varsa, eser sahibi veya ölmüşse maddede belirtilen mirasçıları sonraki satıştan pay verilmesini talep edebilir. Bu talep, doğrudan doğruya kanundan doğan bir alacak hakkıdır. Kanunda pay verme borcunun zamanaşımı, bu borcun doğumunu intaç eden satıştan itibaren beş yıl olarak belirlenmiştir (FSEK 45/son).

Kanun cayma hakkına karşı, bu işlemin muhatabına itiraz hakkı tanımış ve bunun bir dava yoluyla kullanılmasını öngörmüştür. Bu çerçevede FSEK'in 58. maddesine göre cayma hakkını kullanmak isteyen eser sahi-

³² Bu hakkın mahiyeti hakkında bkz. **Mustafa Ateş**, "Eser Sahibinin Eserin Yeniden Satışından Pay Alma Hakkı", *Terazi Hukuk Dergisi*, Nisan 2018, C. 13, S. 140, sh. 66-77.

³³ Cayma hakkı konusunda bkz. **Ateş**, *Hukuki İşlemler*, sh 280-326.

bi, sözleşmedeki hakların kullanılması için noter vasıtasıyla diğer tarafa münasip bir mehil vermeye mecburdur. Verilen mehil neticesiz geçerse veya mehil tayinine lüzum yoksa, noter vasıtasıyla yapılacak ihbar ile cayma tamam olur. Kanun caymanın tamam olması üzerine muhataba dava yoluyla buna itiraz etme hakkı tanımıştır. Bu davanın açılacağı süre mezkûr maddede özel olarak tespit edilmiş olup bu süre cayma ihbarının tebliğinden itibaren dört haftadır. Hemen belirtelim ki bu süre zamanaşımı değil hak düşürücü süredir. Kanunda açıkça süre geçtikten sonra caymaya karşı itiraz davası açılmayacağı ifade edilmiştir.³⁴ O nedenle bu davanın açılması hakkında zamanaşımı süresi değil hak düşürücü süreye dair hükümler tatbik olunur.

FSEK'in 58. maddesinde sözü edilen bir diğer dava da, cayma sebebiyle tazminattır. Buna göre iktisap edenin malî hakkı kullanmamakta kusuru yoksa veya eser sahibinin kusuru daha ağır ise hakkaniyet gerektiği hâllerde iktisap eden, münasip bir tazminat isteyebilir (FSEK 58/4). Bu davanın tâbi olduğu zamanaşımı süresi de Kanunda belirtilmemiştir. O nedenle zamanaşımın genel hükümlere göre belirlenmesi gerekmektedir. Bu durumda davanın zamanaşımı yönünden TBK 146 hükümlerine dayandığı söylenebilir.

III. CEZAÎ TALEP VE DAVALARDA ZAMANAŞIMI

FSEK'te bu Kanun kapsamında düzenlenen suçlara ilişkin zamanaşımı konusunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir³⁵. O nedenle ceza davalarının zamanaşımına genel hükümler tatbik olunur. Suç ve cezalarla ilgili dava zamanaşımı ise TCK'nın 66. maddesinde düzenlenmiştir.

Buna göre mezkûr maddenin 1. fıkrası uyarınca; kanunda başka türlü yazılmış olan hâller dışında kamu davası; (a) ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, (b) müebbet hapis cezasını

³⁴ Bu konuda ayrıntı için bkz. **Mustafa Ateş**, Fikrî Haklarla İlgili Hukukî İşlemler, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, 316-319.

³⁵ FSEK suçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Mustafa Ateş**, Fikrî Hakların Cezaî Himâyesi, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.

gerektiren suçlarda yirmibeş yıl, (c) yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, (d) beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl, (e) beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl, geçmesiyle düşer.

Görüldüğü gibi 66. maddede suç teşkil eden fiillerden dolayı kamu davasının açılabilme süresi, davaya konu suç için kanunda öngörülen ceza miktarına göre belirlenmiştir. O nedenle FSEK kapsamındaki suçların tâbi olduğu zamanaşımı sürelerinin, kanunda bu suçlara tatbiki öngörülen ceza süreleri dikkate alınarak tespiti gerekir.

Telif haklarına yönelik suçlar FSEK'in 71. maddesinde düzenlenmiştir. Bunların dışında kanun ayrıca hakların etkili biçimde korunmasına yönelik bazı tedbirleri bertaraf etmeye yönelik filleri de suç sayarak cezaî yaptırıma bağlamıştır. Bunlar FSEK'in 72 ve 81. maddeleri ile ve Ek 4. maddesinde yer almıştır. FSEK'in gerek 71 ve 72. maddelerinde düzenlenen suçlar gerekse 81. maddesinde düzenlenen bandrol suçları bakımından kanun koyucunun öngördüğü en yüksek ceza beş yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası şeklindedir. TCK'nın 66. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, bu maddenin ilgili fıkralarında yer alan zamanaşımı sürelerinin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur.

Dolayısıyla genellikle alt ve üst sınır şeklinde belirlenmiş olan FSEK suçları için öngörülen hapis cezalarının en üst sınırı beş yıl olduğuna göre; bu suçlara uygulanacak zamanaşımı, anılan madenin 1. fıkrasının (e) bendi uyarınca sekiz yıldır. Zira sözkonusu bentte, kamu davasının “beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl geçmesiyle düşeceği” hüküm altına alınmıştır.

FSEK suçlarında seçimlik ceza olarak öngörülmüş para cezaları ise zamanaşımı bakımından esas alınmaz. Zira TCK'nın 66. maddesinin 4. fıkrasında seçimlik ceza öngörülen suçlar için yalnızca hapis cezasının esas alınacağı hükme bağlanmıştır.

Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, hapis cezası olarak öngörülen beş yıllık sürenin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer. Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlleri de göz önünde bulundurulur.

Sürenin başlangıç anına gelince: Zamanaşımı; (i) tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, (ii) teşebbüs hâlinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, (iii) kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hâllerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar.³⁶

Burada son olarak FSEK'in 81. maddesinin yedinci fıkrasında düzenlenen, yasal olarak çoğaltılmış ve bandrollenmiş nüshaların yol, meydan, pazar, kaldırım, iskele, köprü ve benzeri yerlerde satışının yapılması kabahatine ilişkin zamanaşımına da değinmek gerekir. Kanun bu fiili kabahat olarak düzenlediği ve uygulanacak yaptırım için Kabahatler Kanununa atıfta bulunduğu göre, zamanaşımı bakımından bu fiile TCK'nın 66. maddesi hükümleri uygulanamaz. O sebeple bu fiile uygulanacak zamanaşımını Kabahatler Kanununda (KK) aramak gerekir.

³⁶ Dava zamanaşımı süresinin durması veya kesilmesi halleri ise, TCK'nın 67. maddesinde gösterilmiştir. Buna göre; soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılıncaya kadar dava zamanaşımı durur. Bir suçla ilgili olarak; (a) şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, (b) şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi, (c) suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi, (d) sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi, halinde, dava zamanaşımı kesilir. Dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar. Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak Kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar.

Kabahatler Kanunu zamanaşımını, soruşturma ve infaz (yerine getirme) bakımından ayrı ayrı düzenlemiştir. Kanununun 20. maddesi uyarınca idarî para cezasının miktarına göre belirlenen soruşturma zamanaşımı, KK'nun 38/1. maddedeki idarî para cezasının miktarına göre FSEK'in 81/7. maddesindeki kabahat bakımından üç yıldır. Kabahati oluşturan fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi hâlinde suça ilişkin dava zamanaşımı hükümleri uygulanır.

Dolayısıyla kabahati soruşturma yetkisi olan idarenin, kabahate ilişkin tanımdaki fiilin işlenmesiyle veya neticenin gerçekleşmesinden itibaren üç yıl içinde soruşturmayı açıp idarî para cezasına karar vermesi gerekir. Bu sürenin bitimi hâlinde kabahatten dolayı kişi hakkında idarî para cezası verilemez. FSEK'in 81/7. maddesinde düzenlenen kabahatin infaz yani yerine getirme zamanaşımını da üç yıldır. Ancak bu süre, kararın kesinleşmesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren işlemeye başlar. Yerine getirme zamanaşımının dolması hâlinde idarî para cezasına veya mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin karar artık yerine getirilemez (KK 21).

KAYNAKLAR

- Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder / Taşpınar Ayvaz, Sema**, Medeni Usul Hukuku, 3. Bası, Ankara 2017
- Ateş, Mustafa**, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara 2003
- Ateş, Mustafa**, Fikri Hukukta Eser Sahipliği, Adalet Yayınevi, Ankara 2012
- Ateş, Mustafa**, Fikri Haklarla İlgili Hukukî İşlemler, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023
- Ateş, Mustafa**, Fikri Hakların Cezaî Himâyesi, Adalet Yayınevi, Ankara 2024
- Ateş, Mustafa**, "Çalışanların Telif Hakkı İhlalinden Dolayı İşletme Sahibinin Hukukî Sorumluluğu", TFM, 2021, C. 7, S. 2, 237-252
- Ateş, Mustafa**, "Fikri Mahsuller Üzerindeki Mali Haklara Tecavüzün Ref'i Yöntemleri (FSEK 68) Üzerine Bir İnceleme", İstanbul Hukuk Mecmuası, (2024), 82(2)
- Ateş, Mustafa**, "Fikir ve Sanat Eseri Sahibinin Manevi Haklarına Tecavüzün Ref'i", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Dergisi, C. 8, S. 2, Aralık 2022, sh. 337-373
- Ateş, Mustafa**, Yayımlı Sözleşmesi, Adalet Yayınevi, Ankara 2023

- Ateş, Mustafa**, “Eser Sahibinin Eserin Yeniden Satışından Pay Alma Hakkı”, Terazi Hukuk Dergisi, Nisan 2018, C. 13, S. 140, 66-77
- Bozbel, Savaş**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul 2012
- Demirbaş, Ali**, Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Hâlinde Hak Sahibine Sağlanan Koruma, İstanbul 2015
- Erel, Şafak N.** Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Bası, Ankara 2009
- Eren, Fikret**, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İliyet Bağı, Ankara 1985
- Kılıçoğlu, Ahmet M. / Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru**, Kişilik Hakkı ve Korunması, Ankara 2023
- Kılıçoğlu, Ahmet M.**, “Türk Fikir ve Sanat Eserlerinde Zamanaşımı”, Fikri Mülkiyet Hukuku ve Rekabet Hukuku Uluslararası Hukuk Kurultayı 2002, 8-11 Ocak 2002, C. I, Ankara 2002
- Gökyayla, K. Emre**, “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 68. Maddesine İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, 2012/30
- Kılıçoğlu, Ahmet M.**, Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 25. Bası, Ankara 2021 (*Borçlar*)
- Kılıçoğlu, Ahmet M.**, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, 5. Bası, Ankara 2019
- Oğuzman, M. Kemal**, “İsviçre ve Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu’nda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevî Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler”, Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan, Ankara 1990, sh. 7-54
- Öztan, Fırat**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008
- Piroğlu, Ünsal**, “Fikri Hak İhlallerinin Tazmininde FSEK 68. Maddenin Farklı Konumu ve Niteliği”, Yargıtay Dergisi, 2004, S. 4, sh. 450-454.
- Suluk, Cahit / Orhan, Ali**, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku C. II Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul 2005
- Tandoğan, Haluk**, Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekâletsiz İş Görme, İstanbul 1957
- Tekinalp, Ünal**, Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2012
- Üstün, Gürsel**, “Yargısal Uygulamada Fikri Haklar”, İstanbul Barosu Dergisi, 1994, S. 4
- Yavuz, Levent / Alıca, Türkay / Merdivan, Fethi**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, C. II, 1. Bası, Ankara 2012

